

De Pottentuin

Creatieve connecties

Samenlevings stad
Antwerpen

De Pottentuin?

De Pottentuin is één van de projecten van Samenlevingsopbouw Deurne-Noord, voor mensen uit Deurne beter bekend als De Laktors. Via creatieve gesprekken tussen Joke Verlaet, Lut Schrevels (Samenlevingsopbouw) en Erwin Eestermans (Cultuurcentrum Deurne) ontstond het idee van een Pottentuin. Een groene, voorheen privaat beheerde ruimte (door een school) wordt via het project Pottentuin benut door de bredere buurt. Een verscheidenheid aan buurtbewoners kweken onder professionele begeleiding groenten in bakken. Mensen worden aangesproken op eenzelfde interesse, een reeds beproefde en succesvolle methode om te werken rond sociale netwerken van bewoners. De Pottentuin is gelegen in de Van Duyststraat in Deurne, een district van stad Antwerpen, naast een kleuterschool/ kribbe en een OCMW-Dienstencentrum. De tuin is afgemaakt met hekwerk. Buurtbewoners timmeren zelf veertig houten bakken in elkaar om in te telen. Twee zandbakken zorgen dan weer voor wat verstrooiing voor de kinderen. Het Pottentuin-project heeft als basisdoelstelling het bevorderen van sociale relaties tussen een verscheidenheid aan buurtbewoners en dient gesitueerd te worden in de werking van Samenlevingsopbouw Deurne-Noord.

Ruth Soenen (redactie)
Augustus 2007

Een beetje geschiedenis

In 2000 start in Deurne Noord een nieuwe basiswerking, het buurt- en opbouwwerk. In dit, voor Samenlevingsopbouw Antwerpen stad, nieuwe gebied zijn een aantal stedelijke thema's betreffende samenleven, achterstelling en verloedering scherp aanwezig. Volgens het Wijkontwikkelingsplan 2000 brengt de toename van migranten en Vlaamse kansarmen spanningen met zich mee in deze wijk. Er is een dalende participatiegraad in parochies en verenigingen waardoor de sociale cohesie tussen bewoners vermindert. Er is sprake van een dalend vertrouwen in de politieke en bestuurlijke overheid. Bewoners ervaren een steeds groeiende verloedering en voelen zich onveilig.

Samenleven

In Deurne Noord was er geen enkele plek waar bewoners elkaar op een vrijblijvende manier konden ontmoeten. Werken aan samenleven en gemeenschap werd dus voor Samenlevingsopbouw Deurne-Noord een belangrijke doelstelling. Samenleven en gemeenschapsvorming wordt hierbij niet meer gezien als het bewerkstelligen van nieuwe permanente homogene groepen maar als het stimuleren van sociale relaties en het uitbreiden en diversifiëren van sociale netwerken (cfr. Soenen, 2006a en b). Vele thema's in de wijk worden aangepakt via tijdelijke groepsvorming. Deze groepen worden dus altijd ontbonden na afloop zoals bij de bewonersgroep die de installatie van een petanquebaan opvolgde. De deelnemers werden echter wel doorverwezen naar andere initiatieven op basis van andere klachten, interesses en hobby's. Een buurtbewoner

bijvoorbeeld die lid was van het wijkcomité Kronenburg nam vervolgens ook deel aan het project Talentenbeurs. Daar kwam hij in contact met een andere muziekliefhebber en -beoefenaar. Samen hebben ze nu een muziekclub opgericht en treden ze op in het Dienstencentrum (cfr. brochure 'Licht sociaal en toch gewicht in de schaal'). Gemeenschap wordt niet gezien als het tot stand brengen van een nieuwe 'wijk-groep' maar als het creëren van verschillende vertakkingen in het sociale netwerk van mensen. Sommige contacten worden meegenomen naar andere contexten, andere contacten worden dan weer achtergelaten (cfr. Soenen, 2006a en b). Via de sociaal artistieke projecten 'Talentenbeurs', 'Zééééééér comfortabele verhalen 1 & 2' en 'Aankomen mag' konden deelnemers, kunstenaars, buurtbewoners en toeschouwers nieuwe relaties aanknopen of bestaande relaties achterlaten of verstevigen. Ook het project Pottentuin richtte zich zoals voorgaande projecten tot een breed en heterogeen publiek en droeg bij tot het samenleven in de wijk.

Het bereiken van een breed en heterogeen publiek is één van de peilers in de werking van Samenlevingsopbouw Deurne-Noord. Ook het ontwikkelen van professionele vaardigheden in de omgang met erg van elkaar verschillende mensen is cruciaal. Deze aanpak produceert een krachtige voedingsbodem voor het bevorderen van leefbaarheid en het tegengaan van sociale uitsluiting (voor een verdere bespreking zie brochure 'Licht sociaal en gewicht in de schaal' en Soenen, 2006 a en b).

Levenslang leren

Aan de start van het project Pottentuin leren de deelnemers van Peter Bauwens (auteur van verscheidene boeken o.a.: 'Basili-cum. Botanisch, praktische en culinair' en 'Bessen kweken. Een kleurrijke variatie voor een smakelijke oogst') hoe ze aan de slag kunnen gaan in de Pottentuin. De notie leren wordt echter nog verder uitgewerkt. De deelnemers worden immers ook zelf tuin-coaches en geven op hun beurt de reeds verworven vaardighe-den door aan andere buurtbewoners. Dit werken via tuincoaches genereert een nieuwe piste en vervolgens een nieuw project. In dit project 'Talent geeft vorming' worden mensen met een talent gezocht in de bredere buurt en worden ze vervolgens geholpen om dit talent op een succesvolle manier door te geven aan andere

buurtbewoners. Een hernieuwde interesse voor vorming binnen de basiswerking ontstaat. Er wordt resoluut gekozen voor vor-ming door vrijwilligers wat vervolgens resulteert in een zoektocht naar aangepaste methodieken om het doorgeven van een talent op een kwaliteitsvolle manier te laten verlopen. Er is immers weinig tot geen expertise voorhanden om gewone mensen te leren hoe ze zelf hun talent kunnen overleveren aan anderen. Indien er een kwalitatief product wordt nagestreefd dienen zij vorming te genieten en dit zowel op inhoudelijk, didactisch als sociaal vlak (cfr. tekst 'Makkelijker dan een kopje koffie. Een nieuwe rol voor vorming in een geïntegreerde basiswerking', 2007, Buurt- en op-bouwwerk De Laktors).

Lokale verknoppingen: we boeren niet alleen

Als initiatiefnemer van het project pottentuin zorgde Samenle-vingsofbouw Deurne-Noord voor een meerwaarde door verknoppingen te realiseren met talrijke andere organisaties. De deelnemers leerden niet alleen andere mensen kennen, maar ook organisaties in hun wijk die ze voordien niet kenden. Vor-mingplus, Dienstencentrum, Stadsklap, Cultuurcentrum Deurne, buurtbeheerbedrijf Manus, Kinderboerderij Rivierenhof,... zijn allen betrokken bij de Pottentuin. Er wordt ook op verschil-lende schalen gewerkt. Zo wordt niet alleen de buurt maar ook de bredere omgeving betrokken.

Diversiteit en connecties

Het project Pottentuin is een zeer gelaagd project. Er wordt gejongleerd met verschillende doelstellingen. Zo staat 'samenleven' centraal maar ook 'levenslang leren'. Bovendien wordt een groene ruimte geherwaardeerd in een verstedelijkte setting. Er wordt aangetoond dat natuur en stad, groene ruimte en recreatie geen tegenstellingen hoeven te zijn. Ook stedelingen kunnen beschikken over een moestuin, weliswaar in zakformaat en leren ook op een creatieve manier groen te integreren in een beperkte verstedelijkte ruimte. Een diversiteit aan doelstellingen wordt dus in één klap gerealiseerd. Binnen deze verschillende doelstellingen is de notie diversiteit fundamenteel. Niet alleen worden verschillende doelstellingen nagestreefd maar leren alle betrokken met vallen en opstaan omgaan met verschillen. Deelnemers, andere buurtbewoners, professionals en lokale partners worden immers gestimuleerd in het leren omgaan met anderen, met andere talen en met andere manieren van doen en werken. Diversiteit wordt niet eng gedefinieerd bijvoorbeeld enkel in termen van etnische verschillen. Het gaat over verschil in de ruime zin van het woord. Het betreft mensen, thema's, schalen, enzoverder. Diversiteit heeft vooral te maken met het creëren van nieuwe combinaties en connecties tussen verschillende mensen, thema's en schalen (Soenen, 2006a en c). Connecties kunnen maken tussen taken, thema's, mensen vormt naast diversiteit het tweede fundament van dit project. Kunnen werken met verschillende schalen zoals bijvoorbeeld met lokale bewoners, beleidsmensen, lokale partners,... is van belang. Binnen dit perspectief van diversiteit en creatieve connecties is multitasken een must (cfr. Erickson, 2006). De Pot-

tentuin is een krachtig voorbeeld van een kleinschalig project dat van onderuit werkt aan een verscheidenheid van doelstellingen. Een vruchtbare bodem met multi-pele vertakkingen is het resultaat.

De Pottentuin: een creatieve connectie tussen mensen en dieren, organisaties en individuen, natuur en stad

Potgrond voor contacten

In de Pottentuin ontstaan spontaan ontmoetingen tussen tuiniers, dierenliefhebbers en creatievelingen. Op een vrijblijvende en ongedwongen manier komen mensen met elkaar in contact. Of zoals deelnemers het zelf zeggen:

“over tuinieren heb ik niets bijgeleerd, omdat ik vroeger al een grote groentetuin had. Wel heb ik andere groenten leren kennen en wat men met kruiden allemaal kan doen... Wat vooral plezant was, was dat ik vele andere mensen heb leren kennen” (deelnemster 61 jaar)

“ik werk heel graag in een moestuin en ik heb veel leuke mensen leren kennen tijdens het project; meer dan op die hele periode dat ik hier woon” (deelnemster 29 jaar)

“je leert je burens op een andere manier kennen” (deelnemer 38 jaar)

In wijken met beperkt groen zijn openbare ruimtes broodnodig. Deze plekken brengen echter ook problemen mee. Bepaalde groepen claimen bijvoorbeeld pleinen zodat niet alle buurtbewoners er op gelijke en gelijkwaardige wijze gebruik van kunnen maken. De toegankelijkheid voor iedereen moet dan ook bewaakt worden door professionele werkers.

De Pottentuin vormt een semi-openbare plek in de wijk. De tuin wordt opengesteld voor de deelnemers op bepaalde uren. Bewoners zorgen voor permanentie en houden toezicht. Rond de tuin worden ook verschillende buurtfestiviteiten georganiseerd zodat ook de bredere omgeving erbij betrokken wordt.

“Het is aangenamer naar onderhouden bakken te kijken met groeiende groenten dan dat er vroeger enkel gazon was” (voorbijganger, 55 jaar)

“Er waren voorstanders en tegenstanders, maar die zul je altijd wel hebben. De woensdagnamiddag en de vakanties waren er toch altijd veel kinderen van de buurt aanwezig en dat vond ik altijd leuk. Ze hadden een doel om naar toe te gaan.”(deelnemer 34 jaar)

“Een oase in Kronenburg, je had het gevoel dat je even in de natuur was. Je voelde dat de kinderen er ook een soort respect voor hadden. Ze luisterden perfect.” (jongerenwerker KIDS vzw, 25 jaar)

Rare snijbonen en toffe peeën

Met projecten als de Pottentuin worden mensen rond eenzelfde interesse samengebracht, zodat zij de kans krijgen om andere mensen die niet dezelfde achtergrond hebben, te leren kennen. Werken met een diversiteit aan mensen omvat ook het leveren van extra inspanningen om de meer maatschappelijk kwetsbaren te (blijven) bereiken. Via de spontane interculturele ontmoeting in de Pottentuin kan worden vastgesteld dat mensen meer inzicht krijgen in de levenssituatie van de ander. Dit blijft uiteraard een kwestie van vallen en opstaan en vereist professionele bemiddeling.

Oud en jong komen elkaar tegen zoals dit fragment illustreert:

Een jongen in de Pottentuin: "Alle mensen die hier komen zijn mijn vrienden."

Barbara: "Dat kan toch niet? Ze zijn allemaal zeker vijf keer zo oud als jij".

Jongen: "Kan je dan alleen maar bevriend zijn met iemand die even oud is?"

(denkt na). Neen, wij zijn toch vrienden. Wij vertellen mekaar over de bloemen en de planten en soms ook een geheimpje."

(Uit een interview van Barbara Rottiers, 2006)

Uiteraard zijn er ook conflicten tussen jong en oud. Kinderen ervaren de tuin als een plek om te spelen. Dit in tegenstelling tot volwassenen die hun oogst koesteren en niet appreciëren dat via het spel groenten kapot worden gemaakt. Dit is een blijvend aandachtspunt. Kinderen moeten een prominente rol kunnen spelen in de Pottentuin zonder het telen van de groenten in het gedrang te brengen. De tuin is een ruimte die langs de ene kant begrensd wordt door een kleuterschool en aan de andere kant door een dienstencentrum met veel senioren. De Pottentuin is een mediërende ruimte tussen jong en oud en dit zowel in relationele als in ruimtelijke zin.

Ook arm en rijk ontmoeten elkaar in de Pottentuin. Een gratis basispakket wordt aan alle deelnemers verstrekt. De Pottentuin is er voor iedereen. Diegene die meer kunnen investeren kunnen dit doen op eigen kracht. Na verloop van tijd groeit er echter solidariteit tussen de deelnemers. Zaadjes worden

nu doorgegeven. Er zijn ook deelnemers die de helft van hun oogst afstaan aan andere deelnemers.

Ook allochtone en autochtone mensen lopen elkaar tegen het lijf in de Pottentuin.

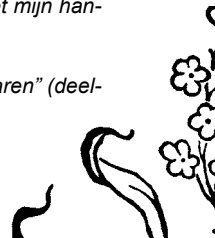
Er zijn veel allochtone vrouwen die met hun kinderen een bak hebben. Zij benadrukken vooral dat ze deelnemen aan de Pottentuin omdat ze het belangrijk vinden dat hun kinderen er iets van opsteken "groenten groeien uit de grond". Het is voor hen echter ook een plek om anderen te ontmoeten. Ook mensen van Taal*oor (anderstaligen die een cursus Nederlandse conversatie volgen) hebben een bak. In de toekomst wil men ook de talenten van de anderstaligen meer in de verf zetten. Bijvoorbeeld door dat zij anderen groenten en fruit uit hun herkomstland leren telen.

Niemand is te oud om te leren

Onder het motto 'niemand is te oud om te leren' startte Samenlevingsopbouw Deurne-Noord de Pottentuin. Met de realisatie van een Pottentuin en allerlei activiteiten waar mensen iets mee kunnen bijleren, groeit de Pottentuin uit tot een aldoende- leert- men- plek.

"Het was de eerste keer dat ik gezaaid heb en dat ik met mijn handen in de grond heb gewerkt." (deelnemster 45 jaar)

"Ik kwam elke dag kijken of mijn groenten al gegroeid waren" (deelnemer 11 jaar)

De tuin heeft zijn eigen tuincoaches. Deze groep vrijwilligers (acht personen) zorgt ervoor dat de deelnemers van de Pottentuin leren hoe ze moeten zaaien en planten. Zij zorgen ervoor dat de tuin bijna elke dag opengehouden wordt zodat de deelnemers hun plantjes kunnen verzorgen. Elke vrijwilliger heeft zo zijn specifieke taak. De ene tuincoach doet het gras af, een andere tuincoach zorgt voor de compostbak en nog iemand anders spreekt mensen aan die weinig komen en moedigt ze aan om niet op te geven. Een computerfanaat zorgt dan weer voor de verslagen van de vergaderingen. Om de twee maanden wordt een moment voor de “vrienden van de Pottentuin” gepland. Deelnemers wisselen een stand van zaken uit, maken afspraken over de tuin, over evenementen zoals een barbecue of een receptie. Tevens is het een moment van samen zijn.

De vertakkingen van de Pottentuin

De Pottentuin vormt ook het decor voor nieuwe sociaal artistieke projecten. De Pottentuin mocht echter niet enkel iets zijn voor de deelnemers, het moest een bredere uitstraling hebben. Via een aantal sociaal artistiek projecten in de tuin, werden buitenstaanders betrokken. Het buurtgegeven werd opengetrokken naar de bredere omgeving.

De constructie van de bakken en het kleurrijke aanbod van groenten is een ruimtelijk kunstwerk in de buurt. Tijdens het project 'Pottenkijkers' werden bij buurtbewoners tips en weetjes over het kweken van groenten en fruit, gezonde voeding, vlekkenbestrijding (bv. van tomaten),... verzameld. De tips die men-

sen gaven tijdens de interviews werden verwerkt en sierden vervolgens erg kleurrijke en originele placemats, ontworpen door professionals.

Verschillende organisaties in Deurne maar ook buiten Deurne organiseerden activiteiten in het kader van het project Pottenkijkers: o.a. een kruidentuin bij het Volksmuseum, een wandeling op de Sint-Fredegandusbegraafplaats met oog voor het typische 'kerkhof'-groen, buurtbabbels in het buurthuis waar verschillende thema's (gezond en lekker eten, kweken van groenten en fruit, composteren, ...) aan bod kwamen, vertellingen en lezingen over groenten en fruit (en hun geneeskrachtige waarden), ...

Met het sociaal artistiek project 'De kip of het ei' (zie brochure 'De kip of het ei', buurt- en opbouwwerk De Lakbors) stonden dieren centraal in de Pottentuin. Dieren konden er verzorgd worden. De Pottentuin heeft naast de groentetuin, de pompoenbergen en de composthoop ook een 'cavia- en konijnenkot' en 'het kiekenkot'. Een ander speciaal plekje was 'Het Kakelsalon'. In het 'glazen huisje', een serre, interviewde Barbara Rot-tiers bezoekers, vrijwilligers, voorbijgangers, dierenvrienden of tuinders, ... Ze polste in het Kakelsalon naar wat mensen zo speciaal vinden aan de tuin. Af en toe maakte ze een kleine schets. Deze anekdotes vormden de basis voor een boek over de belevenissen in de Pottentuin.

Ook kregen verschillende buurtieren een bezoekje van amateur fotografen uit de buurt. Dit resulteerde in een tentoonstelling met foto's van 100 verschillende huisdieren: 'Het Deurnese huisdier'.

De toekomst van de Pottentuin

In 2007 stoot Samenlevingsopbouw de Pottentuin liefdevol af en wordt de organisatie ervan overgeheveld naar het OCMW Antwerpen. De Pottentuin is gelegen naast het Dienstencentrum van het OCMW Antwerpen. Al vanaf het ontstaan van de Pottentuin zijn zij betrokken op dit project. Ze zorgen voor water, een vergaderruimte en vertierruimte voor de bezoekers van de Pottentuin. Eén van de doelstellingen van het Dienstencentrum is dat ze een aanspreekpunt willen zijn in de buurt. De overname van de Pottentuin is voor hen een uitgelezen manier om een jonger en ook allochtoon publiek te bereiken. Zij fungeren als een onpartijdig aanspreekpunt dat de Pottentuin draaiende moet houden en ervoor kan zorgen dat conflicten niet escaleren.

Ook het buurtbeheerbedrijf, Manus, wil zijn steentje bijdragen. Zij staan in voor het sporadisch onderhoud van de tuin: bijvoorbeeld het gras afdoen, mee helpen onderhouden, workshops organiseren i.v.m. de Pottentuin, informatie doorgeven over tuinproblemen.

In 2006 vormde Vormingplus de tuincoaches om een workshop 'groenten kweken' te kunnen geven aan deelnemers. Een map met belangrijke inhoudelijke informatie werd samengesteld: plantenfiches van de verschillende groenten en kruiden, een zaaikalender, algemene info over hoe planten, omgaan met ongedierte en onkruid. In 2007 organiseerde het nieuwe project 'Talent Geeft Vorming' van Samenlevingsopbouw Antwerpen stad sessies om de tuincoaches te ondersteunen inzake sociale vaardigheden namelijk hoe omgaan met conflicten?, hoe omgaan met jezelf als vrijwilliger?, hoe de deelnemers betrekken?,...

Samenlevingsopbouw Deurne-Noord zal jaarlijks blijven investeren in de werving van deelnemers en in het organiseren van een buurtfeest in de lente, bij de start van de tuin, en in het najaar als de tuin naar een winterslaap neigt.

Aan 'Opsinjoren' van de stad Antwerpen werd gevraagd een buurtcontract op te maken zodat financiële en logistieke hulp van de stad mogelijk is. Op die manier zijn er voor (potentiële) deelnemers geen financiële drempels om te kunnen participeren in het project.

Samenlevingsopbouw Deurne-Noord zou het mooi vinden mocht in 2008 gestart worden met 'De collega's van de Pottentuin'. Verschillende buurtorganisaties kunnen dan samen een programma opstellen zodat de Pottentuin zijn uitstraling naar de bredere omgeving kan behouden en ook het buurtniveau kan overstijgen. Een openluchtconcert door het Cultuurcentrum, een voorleesmoment in samenwerking met de bibliotheek, een educatieve namiddag met de kinderboerderij van Deurne, ... zijn mogelijke initiatieven voor de toekomst. Hopelijk vinden deze ideeetjes vruchtbare grond om verder uit te groeien tot mooie, levensvatbare planten.

Ingrediënten voor een geslaagde Pottentuin

Het project Pottentuin is erg complex en gelaagd.

In de eerste plaats kan een project niet slagen zonder inspirators en trekkers. Dit project kon terugvallen op de trekkers, Joke Verlaet en Lut Schrevens. Zij maakten constant nieuwe verbindingen tussen thema's, mensen en organisaties. Het in rekening brengen van verschillende schalen en die ook onderling op elkaar betrekken bleek een must voor het succes van het project. Het is belangrijk creatief te spelen met verschillende doelstellingen en daarbij te zoeken naar onderlinge verknopingen. Creatief omgaan met ogenschijnlijke tegenstellingen is eigen aan dit soort projecten. Multitasken kan hierbij niet ontbreken.

De Pottentuin kon ook rekenen op de professionele inzet van Corinne Conings, Jesse Lemmens, Stephanie Lemmens en Heidi Vierbergen. De Pottentuin is dan ook arbeidsintensief.

Tot slot zetten we voor de lezer een aantal praktische tips om te starten met een Pottentuin op een rij. Alvast veel succes!

Het zoeken van een grond

- » Omhein het stuk grond door muren of hekkenwerk zodat vandalisme kan beperkt worden.
- » Het is aangenaam te beschikken over een ruimte met een toilet, een ruimte waar je iets kan drinken, water en elektriciteit kan gebruiken en festiviteiten kan organiseren.
- » Als het een privé of semi-openbare ruimte betreft: sluit een duidelijk contract af met de eigenaar.

Het maken van een ontwerp

- » Hoeveel mensen wil je bereiken?
- » Bedenk ook goed of je oudere mensen wil bereiken zodat je de hoogte van je bakken kunt bepalen: hoge voor ouderen, lagere voor kinderen.
- » Maak iets esthetisch verantwoord, zodat je daarover zeker geen klachten kunt krijgen van de omwonenden.

Het zoeken van geld

- » Zorg dat je een begroting maakt over hoeveel de tuin gaat kosten en zorg dat je partners hebt die je financieel willen steunen.
- » Dikwijls is het makkelijker om materiaal te krijgen dan geld:
- » Bv: Vraag bij een plaatselijke houthandel resten hout voor het maken van de bakken.
Vraag bij de groendienst van de stad of ze gratis teeltaarde willen leveren om de bakken te vullen.
Vraag plaatselijke verenigingen die stoppen om hun materiaal door te geven aan de tuin.
Spreek kringwinkels aan om zo goedkoop materiaal te verkrijgen.
Spreek mensen aan om materiaal te schenken aan de tuin.

Het klaarmaken van de tuin

- » Voorzie een vrijwilligersploeg van handige Harry's die de bakken willen timmeren.
- » Vul de bakken met teeltaarde.
- » Voorzie een berghok om tuinmateriaal in te zetten waar ook

de mensen die permanentie houden kunnen schuilen als het regent.

- » Zorg voor wat tuinstoelen en tafels in de tuin.
- » Een zandbak en een schoolbord zijn kleine dingen waar kinderen van houden.

Het bestellen van zaad en plantjes

- » Maak een lijst van welke zaden je wil bestellen en beslis hoe je die gaat geven/verkoop aan de deelnemers.
- » Denk na of je een gratis basispakket wil geven aan de deelnemers.
- » Zorg dat er ook wat speciale zaden inzitten zoals warmoes of olijfkomkommers.
- » Weet dat je meestal best vanaf maart voorplant en in april de planten in de grond plant.
- » Weet dat je vanaf mei ook plantjes kunt kopen: tomatenplantjes, kolen,...

De werving en de start

- » Zorg voor een duidelijke brochure/flyer om deelnemers te werven.
- » Om een divers publiek te bereiken spreek je best zoveel mogelijk verschillende organisaties aan om de flyer actief mee te verspreiden.
- » Spreek scholen aan om ook ouders te motiveren om deel te nemen samen met hun kinderen.
- » Maak duidelijk dat deelnemen wel wat tijd vraagt.
- » Denk na over hoeveel bakken ieder krijgt en hoe je omgaat met kinderen en partners: krijgen kinderen ook een aparte bak? krijgen

- partners allebei telkens een bak of enkel als ze niet samenwonen.
- » Zoek of er plaatselijke tuinliefhebbers-verenigingen zijn die mee op de kar kunnen springen.
- » Begin met een duidelijke startdatum aan het project. Koppel er een receptie aan en verdeel op dat moment de bakken.
- » Geef een infomoment over hoe je moet zaaien en planten.

De groeiperiode

- » Zorg voor permanentiemomenten. Laat deze opnemen door vrijwilligers.
- » Maak goede afspraken over wat er mag en niet mag in de tuin en over wie er in de tuin kan komen en wie niet.
- » Weet dat volgende vragen naar boven komen: mag men blijven plakken in de tuin?, mag men buiten de permanentie-uren in de tuin?; mag men feestjes houden?, wat met zwerfvuil? (zorg dat er een vuilbak aanwezig is.)
- » Zorg bij erg warm weer voor dagelijkse opening van de tuin, anders kwijnen de planten weg.
- » Zorg voor af en toe wat gezamenlijke ontmoetingsmomentjes à la "vrienden van de Pottentuin" (zie hierboven), barbecue, ...

De oogst en winterperiode

- » Laat de omgeving zien wat er geoogst is en laat ze eventueel proeven.
- » Geef een rondleiding in de tuin aan passanten zodat de deelnemers hun kennis en kunde kunnen overbrengen aan anderen.

Referenties

Buurt- en Opbouwwerk De Laktors. (2006). De Kip of het ei' Programma. Niet gepubliceerde brochure.

Erickson, D. (2006). *Metrogreen. Connecting Open Space in North American Cities*. London: Island Press.

Soenen, R. (red.). (2002). *Licht sociaal en toch gewicht in de schaal. Voorstelling en visie van Buurt- en opbouwwerk De Laktors*. Niet gepubliceerde brochure.

Soenen, R. (2006a). *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad*. Antwerpen: Garant.

Soenen, R. (2006b). 'Stitch & Slit'. Een relationele versie van gemeenschap. In: F. Cockx en J. De Vriendt (red.), *WisselWerk-Cahier '06 (driemaandelijks tijdschrift voor sociaal-cultureel volwassenenewerk, november 2006 – januari 2007)*. Thema "Ne zanger is een groep": *Over gemeenschapsvorming*, pp. 40 -55.

Soenen, R. (2006c). *An anthropological account on ephemeral relationships on public transport: A contribution to the reflection on diversity*. Internet publication. Working papers series Eurodiv –Cultural diversity in Europe, www.feem.it.

Soenen, R. (red.) (2007). 'Makkelijker dan een kopje koffie'. *Een nieuwe rol voor vorming in een geïntegreerde basiswerking*. Niet gepubliceerde tekst van het Steunpunt Deurne Noord in kader van het project 'uitbouw van een basiswerking', Samenlevingsopbouw Antwerpen stad.

V.U. Marleen Kauwenberghs, St.-Rochusstraat 106, 2100 Deurne

Meer informatie:

Samenlevingsopbouw Deurne-Noord
p/a De Laktors
Laktorslei 300 • 2100 Deurne
tel: 03 326 22 14
joke.verlaet@samenlevingsopbouw.be
marleen.kauwenberghs@samenlevingsopbouw.be
www.samenlevingsopbouw.be

